

Arapça ve İbranice Kaynaklarda Şehrin İsmine Dair Etimolojik Bir Kazı

Mehmet Sadık GÜR

<https://orcid.org/0000-0001-7390-7090>

msgur@aybu.edu.tr

Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

İsmail BAYER

<https://orcid.org/0000-0001-6776-5540>

ismailbayeri@artvin.edu.tr

Prof. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi, Artvin, Türkiye

Öz

Bu çalışma, Kudüs'ün isimlendirilmesindeki tarihsel ve dilsel gelişimi Arapça ve İbranice kaynaklar ışığında incelemektedir. Kudüs, tarih boyunca farklı medeniyetlerin aynı zaman diliminde yoğun etkileşim alanı olmuş ve bu durum, şehrin adının farklı dillerde çeşitli anlamlar kazanmasına neden olmuştur. Çalışma, 19. yüzyılın sonlarından günümüze kadar olan süreçte şehrin isminin Arapça “el-Kuds” ve İbranice “Yeruşalayim” kelimeleri bağlamında nasıl kullanıldığını, bu isimlerin etimolojik kökenlerini ve çeşitli anlam katmanlarını ele almayı amaçlamaktadır. Bu etimolojik kazı, yazılı metinler, tarihsel belgeler ve modern dilbilimsel analizlerden yararlanarak Kudüs'ün adına ilişkin farklı perspektifleri bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, şehrin adının kültürel aidiyet ve kimlik üzerinde oynadığı rolü de incelemektedir. Kudüs'ün farklı topluluklar tarafından benimsenen isimleri, tarih boyunca güç dengeleri ve siyasi hâkimiyetle şekillenmiştir. Özellikle İngiliz Mandası ve İsrail'in kuruluşu (1948) ile bu isimlerin kullanımındaki politik bağlam daha da belirginleşmiştir. Araştırmada öne çıkan temalar, kutsallık, siyaset ve dil arasındaki ilişkiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tarihi teselsüle bakıldığında şehrin Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi üç semavi dine ev sahipliği yapması, şehrin adının tarihsel olarak hâkim olan güçlerin de etkisiyle diller arası çeşitlilik göstermesine yol açmıştır. Çalışma, bugün ulaşılabilen yazılı metinler, diğer tarihsel belgeler ve özellikle de modern dilbilimsel analizlerden yararlanarak Kudüs'ün adına ve adlandırılmasına ilişkin farklı perspektifleri bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu dönemi ve sonrasındaki değişimler, bu isimlerin kullanımında önemli kırılma noktaları yaratmıştır. Arapça'da “el-Kuds” (Kutsal) adı, İslam'ın Kudüs'e olan manevi bağlılığını yansıtırken, İbranice'de “Yeruşalayim” ismi, Yahudilikteki derin köklere işaret eder. Bu etimolojik kazı, dilsel çeşitliliğin şehrin tarihsel kimliğiyle nasıl örtüştüğünü ve aynı zamanda belirli hususlarda çatışma alanları meydana getirdiğini göstermektedir. Kudüs'ün adı, tarih boyunca farklı toplulukların sahiplenme ve aidiyet iddialarının bir yansıması olarak ortaya çıkmış ve bu durum şehrin kültürel çeşitliliğini daha da zenginleştirmiştir. Son olarak Beytu'l-Makdis tamlaması üzerinden, Kudüs'e dair yazılmış kitaplar ile manevi olarak mukaddes kabul edilen bölgelere de genişletilebilen isimlere, Cibril'in Ruh'u'l-Kuds olarak isimlendirilmesi ile Esmâ-i Hüsnâ'dan Kuddüs ismiyle şehrin

ismi arasındaki bağlara değinilecektir. Beytu'l-Makdis gibi Arapça isimlerin ve manevi anlamlarının, şehrin İslam dünyasındaki konumuna dair önemli bir ipucu sunduğu vurgulanmaktadır. Aynı şekilde, çeşitli kaynaklarda “selam” kelimesinin barış anlamı taşıması, Kudüs’ün tarih boyunca uzlaşının merkezinde yer aldığını hatırlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Yeruslayim, Etimoloji, Arapça, Kutsallık.

An Etymological Excavation of Jerusalem's Name in Arabic and Hebrew Sources

Mehmet Sadık GÜR

<https://orcid.org/0000-0001-7390-7090>

msgur@aybu.edu.tr

Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt University

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ankara, Türkiye

İsmail BAYER

<https://orcid.org/0000-0001-6776-5540>

ismailbayeri@artvin.edu.tr

Prof. Dr., Artvin Çoruh University

Faculty of Theology, Artvin, Türkiye

Abstract

This study explores the historical and linguistic evolution of the name of Jerusalem through Arabic and Hebrew sources. Jerusalem has historically been a crossroads of civilizations, leading to its name acquiring different meanings across various languages. The research examines the use of the Arabic term “Al-Quds” and the Hebrew “Yerushalayim” from the late 19th century to the present, delving into their etymological origins and layered meanings.

Key themes of this research focus on the interplay between sanctity, politics, and language. As the host city for three major religions—Islam, Christianity, and Judaism—Jerusalem's name reflects its historical and linguistic diversity. Particularly during the Ottoman Empire and the subsequent British Mandate, significant shifts in the usage and significance of these names occurred. The Arabic name “Al-Quds” (The Holy) symbolizes Islam's spiritual connection to Jerusalem, while the Hebrew name “Yerushalayim” signifies deep-rooted ties in Judaism. This etymological excavation draws on written texts, historical documents, and modern linguistic analyses to present diverse perspectives on the name of Jerusalem. Furthermore, it investigates the role of the city's name in shaping cultural identity and belonging. The names embraced by different communities have been influenced by historical power dynamics and political dominion. This became especially pronounced during the British Mandate and after the establishment of Israel in 1948. Finally, the names that can be extended to the books written about Jerusalem and the regions considered spiritually sacred, through the phrase Baytu'l-Makdis, will be discussed, as will the connection between the name of the city and the name of Kuddus, one of the beautiful names of Allah, with the name of Gabriel being named Ruhul-Kuds., and the study demonstrates that Jerusalem's name has served as a reflection of various communities' claims of ownership and belonging, enriching the city's cultural complexity over time. The Arabic term Beytu'l-Makdis and its sacred connotations offer significant insights into the city's position in the Islamic world. Similarly, the root “Salam,” meaning peace, underscores Jerusalem's historical role as both a center of reconciliation.

Keywords: Al-Quds, Yerushalayim, Etymology, Arabic, Sanctity.